MEDİAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

Cilt: 5 Volume:
Sayı: 2 Issue:

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi **MEDİAD** Journal of Media and Religion Studies

Cilt/Volume: 5 | Sayı/Issue: 2 | Aralık 2022

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD) altı ayda bir yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.
The Journal of Media and Religion Studies is an international, peer-reviewed and biannual journal.

DOAJ (Directory of Open Access Journal): 23.08.2019 | **Index Copernicus:** 11.10.2019 | **ULAKBİM TR Dizin:** 04.12.2020

Medya ve Din Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (MEDİAD) adına Sahibi ve Baş Editör / Owner and Editor-in-Chief

Prof. Dr. Hakan AYDIN
Erciyes Üniversitesi

Editörler / Editors

Doç. Dr. Metin EKEN
Erciyes Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Derviş DERELİ
Erciyes Üniversitesi

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Mahmut Hakkı AKIN, İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa KOÇER, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Vahit İLHAN, Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Betül ONAY DOĞAN, İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Faruk KARAARSLAN, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa ULU, Erciyes Üniversitesi

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Köksal ALVER, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN, İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal ATAMAN, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa AYDIN, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Prof. Dr. Şükrü BALCI, Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Vejdi BİLGİN, Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Lütfullah CEBECİ, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Kamil CİHAN, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Hamza ÇAKIR, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mete ÇAMDERELİ, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Celalettin ÇELİK, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Murat DOĞAN, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali KİRMAN, Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa MACİT, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Promad K. NAYAR, University of Hyderabad
Prof. Dr. Mustafa TEKİN, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Murat YEL, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Abdullah ÖZBOLAT, Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. Ekmel GEÇER, Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Dr. Charles HIRSCHKIND, University of California, Berkeley
Dr. Peter M. PHILLIPS, Durham University
Dr. Elizabeth POOLE, Keele University
Dr. Mahmoud Y. Al Smaseri, Yarmouk University

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor
Öğr. Gör. Faruk SADIÇ

Yayın Sekreteri / Secretariat
Arş. Gör. Yavuz KANBUR

Tasarım / Graphic Design
Arş. Gör. Yavuz KANBUR

Yayın Türü / Publication Type
Süreli Yayın / Periodaical

Yayın Periyodu / Publication Period
Altı ayda bir (Haziran ve Aralık) yayımlanır / Published (in June and December) biannually

Yayın Dili / Publication Languages
Türkçe / Turkish
İngilizce / English

Baskı Tarihi / Print Date
Aralık / December 2022

İletişim / Correspondence
Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Yenidoğan Mahallesi, Ahmet El Biruni Caddesi, 38280
Talas/KAYSERİ Tel: +90 (352) 437 52 61-36010 e-posta: mediam@erciyes.edu.tr

İçindekiler

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Amerika Birleşik Devletleri'nde Müslüman Karşıtı Irkçılık: American Assassin (Suikastçı) ve Unlocked (Gizli Kod) Filmleri Örneği | 295-313
Anti-Muslim Racism in The United States of America: The Example of American Assassin and Unlocked Movies | 311-313
Ramazan AKKIR, Yusuf ÖZKIR

İslamofobi'nin Post Hakikat Dönemde Görünümü:
Yeni Zelanda Saldırısı'nda Dijital Oyun İzleri | 315-340
Islamophobia Image in the Post-Truth Age:
Traces of Digital Game in New Zealand Attack | 338-340
Fikriye ÇELİK, Ebru DAVULCU

Rusça İslamofobi: "Na Krayu" Dizisinin İslamofobik Temsillerinin İncelenmesi | 364-366
Russian Islamophobia: Investigation of
Islamophobic Representations in TV Series 'Na Krayu' | 360-366
Çilem Tuğba KOÇ , Yuliya YAŞAR

Traces of Western Philosophy in the Media's Islamophobia Discourse | 367-385
Medyanın İslamofobi Söyleminde Batı Felsefesinin | 383-385
Fatma Betül AYDIN VAROL

Gutenberg'den Zuckerberg'e Medya ve Din: Panoramik Bir Bakış | 387-407
Media and Religion from Gutenberg to Zuckerberg:
A Panoramic View | 405-407
Mehmet HABERLİ

Dijital Dünyada Dinsel Eğilimler | 409-430
Religious Trends in the Digital World | 428-430
Erhan HANCIĞAZ

Sosyal Medya Fenomenleri ve Üniversite Gençliği:
Dini Tutum, Onaylanma ve Tüketim | 431-454
Social Media Micro-celebrities and University Youth:
Religious Attitude, Confirmation, and Consumption | 452-454
Fatih ÖZTAŞ, Abdurrahman ÜNALAN

İçindekiler

Din Sosyolojisinde Dijitalleşme Teorileri ve Yaklaşımlar | 455-480
Digitalization Theories and Approaches in Sociology of Religion | 478-480
Fatma ÇİÇEK

Fenomenolojik Açıdan 'Thor' Filmindeki Tanrı Tipolojisinin Analizi | 481-497
Analysis of God Typology in 'Thor' from a
Phenomenological Perspective | 495-497
Mustafa TURAL

Sınırlar ve Duvarlar Arasında:
Filistin-İsrail Savaşının 200 Metre Filmindeki Temsili | 499-519
Between Borders and Walls: The Representation of the Palestine-Israel
Conflict in the Movie '200 Meters' | 517-519
Yunus NAMAZ, Eyup KOÇASLAN

MEDİAD
Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE
Aralık 2022, 5(2), 481-497
Geliş: 22.11.2022 | Kabul: 12.07.2022 | Yayın: 30.12.2022
DOI: 10.47951/mediad.1208616

Fenomenolojik Açıdan 'Thor' Filmindeki Tanrı Tipolojisinin Analizi

Mustafa TURAL*

Öz

Sözlü iletişimle insanları etkilemek mümkündür. Etkili konuşmalar yapan karizmatik liderler kitleleri peşinden sürükler. Bu gücü kullanan bazı liderler Dünya tarihini etkilemiştir. Medya araçlarından 'film' ise hem ses hem de görüntü ile insan zihnine ulaşabilmekte hatta insan zihninin tasavvurunu zorlayacak kadar görsel ögeyi fantastik bir evrende kurgulayabilmektedir. Dolayısıyla film sektörünün mitolojik bir mevzuyu kurgulayış şeklinin fenomenolojik açıdan analiz edilmesinin önemli olacağı var sayılmaktadır. Bu çalışmada, Dinler Tarihinin herhangi bir din veya mitolojideki tanrı kavramının gerçekten tanrı olup olmadığını sorgulamaktan kaçınan yöntembilimi doğrultusunda Thor filminde yer alan karakterlerin tanrı tipolojisi incelenmiştir. Ayrıca fenomenolojik açıdan yapılan analizlerde mitolojik, antropolojik, sosyolojik veya psikolojik indirgemelerden kaçınılmıştır. Sonuç olarak Thor filminde, farklı tipolojilerin kurgulandığı görülmekle birlikte genel olarak Odin karakterinin 'sınayan tanrı' tipolojisi çerçevesinde, Thor karakterinin ise 'gelişen tanrı' tipolojisi ekseninde kurgulandığı görülmüştür. Orijinal mitolojik anlatım ile filmin kurgusunun mukayeseli analizinde ise Kuzey mitolojisinde var olan ve 'kutsal' olarak algılanan unsurların 'güç' olgusuna irca edildiği ve 'tanrısal varlık' olgusunun 'gelişmiş uzaylı' fenomenolojisine tebdil edildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Mitoloji, Fenomenoloji, Tipoloji, Thor, Odin

Analysis of God Typology in 'Thor' from a Phenomenological Perspective

Abstract

It is possible to influence people through verbal communication. Leaders who make effective speeches lead the masses after them. Some leaders who wielded this power have influenced World history. Cinema, can reach the mind with both sound and image, and even fictionalize the visual element in a fantastic universe. Therefore, it is assumed that it will be important to analyze the way cinema constructs mythological subject. In this study, the god typology of the characters in the 'Thor' was examined in line with the methodology of the History of Religions, which avoids questioning whether the concept of god in any religion or mythology is god. As a result, although it is seen that different typologies are fictionalized in the 'Thor', it has been seen that the 'Odin' is generally fictionalized within the framework of the 'testing god' typology, and the 'Thor' is fictionalized in the axis of the 'developing god' typology. In the comparative analysis of the original mythological narrative and the fiction of the film, it was seen that the elements existing in the Northern mythology and perceived as 'sacred' were relegated to the 'power' and the 'divine being' was transformed into the 'advanced alien' phenomenology.

Keywords: History of Religions, Mythology, Phenomenology, Typology, Thor, Odin

ATIF: Tural, M. (2022). Fenomenolojik açıdan 'Thor' filmindeki Tanrı tipolojisinin analizi. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* (MEDİAD), 5(2), s. 481-497.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, mustafatural@kayseri.edu.tr, orcid.org/0000-0002-8755-8319, Kayseri, Türkiye

Giriş

Dinlerde en kutsal otorite olarak tanımlanan tanrısal varlığa atfedilen kutsallık düşüncesi bütün dinlerin temelini oluşturan ana unsurdur (Kaynak, 2016, s. 444). Peygamberler, dinî şahsiyetler, mabetler veya kutsal metinler gibi unsurlar kendilerine hürmet gösterilen dinî değerlerdir. Kutsal addedilen her şey, inanan insanın duygu ve düşünce dünyasına etki etme gücüne sahiptir (Akkaya, 2021, s. 116). Mukaddes değerler kişiyi motive ederek onun karar alma mekanizmasına ve yaşantısına tesir eder. Bununla birlikte dinle alakası olmayan hatta kutsallık unsuru barındırmayan herhangi bir şiir, hikâye, tiyatro veya sinema filminin dahi insanların düşünce, duygu ve davranışlarına tesir etme gücü vardır. Bu durumda dinsel veya mitsel karakterlerin canlandırıldığı filmlerin etkisi çok daha yoğun olacaktır.

Dinî karakterlerin canlandırıldığı filmlerin birey ve toplum üzerindeki etkisini Çağrı (1976) filmi örneği üzerinden irdelemek mümkündür. İslam Peygamberinin davet sürecinin beyaz perdeye aktarılmasının amaçlandığı bu film, Moustapha Akkad yapımı olup 1977 yılında, ilk başta jeneriğinde ve posterinde 'Mohammed: Messenger of God' (Allah'ın Elçisi Muhammed) ismiyle gösterime girmiş ancak olası çekincelerden dolayı filmin senaristi H.A.L. Craig'in (1921-1978) önerisiyle filmin ismi 'The Message' (Çağrı) olarak değiştirilmiştir (Güven, 2022a). Peygamber karakteri herhangi bir oyuncu tarafından canlandırılmamıştır. Ayrıca filmin senaryosu da Mısır el-Ezher Üniversitesi'ne ve Yüksek Şiî İslam Konseyi'ne onaylatılmıştır. Buna rağmen filmin Mısır'da ve de İran'da gösterime girmesine izin verilmemiştir (Şatır, 2022). Filmin senaryosunda herhangi bir problemin olmadığı ilgili kurumlarca onaylanmış olmasına rağmen Müslüman toplumlarda kutsala saygısızlık yapıldığı algısı oluşmuştur. Bu yüzden Mısır ve İran gibi ülkelerde film ilk başlarda gösterime girmemiştir. Filmin gösterime girdiği diğer ülkelerde ise Müslümanlardan bazıları sokağa dökülmüş ve hatta ölümle sonuçlanan silahlı çatışmalar yaşanmıştır. Ardından Çağrı filmi, Müslümanlar tarafından beğenilmiş ve pek çok ülkede gösterime girmiştir. Bu sefer de filim kutsalla ilişkilendirilmiş ve aşırı beğeninin uç noktalardaki tezahürleri görülmeye başlanmıştır. Akkad'ın ifadelerinden öğrendiğimiz kadarıyla filmde Hamza b. Abdulmuttalib'i (ö. 3/625) şehit eden Vahşi bin Harb (ö. 23/644) karakterini canlandıran oyuncu Salem Gedara hakaretlere uğramış ve işsiz kalmıştır (Güven, 2022b).

Her filmin bu kadar yoğun tezahürleri olmaz elbette ancak filmlerin izleyicilerin algıları ve tutumları üzerinde olumlu ya da olumsuz bir değişikliğe yol açma olasılığı bir realitedir. Hikâyelerin görsel canlandırılış şekli olan filmlerde bu durumun görülme olasılığı şifahi anlatılardan çok daha fazladır. Dinsel veya mitsel anlatıları filme dönüştürürken, film için kurgulanan senaryoda ne kadar orijinale sadık kalınmaya çalışılsa da aslından uzaklaşma riski daima mevcuttur. Sözlü veya yazılı anlatım ile görsel sunum arasındaki farkın neden olabileceği bu uzaklaşma, ilginin azalmasına veya artmasına neden olabileceği gibi orijinal konseptteki karakterlerin önem sıralamasında algısal bir değişime de neden olabilmektedir.

Mitolojik veya dinsel anlatılardaki başkahramanlar bellidir ancak kurgu, filme dönüştürülürken görsel sunumdaki vurgulamalar, hikâyelerin filmleştirildiği dönemdeki gündem, aktüel realitelerin doğurduğu ihtiyaçlar veya daha başka saikler adeta anlatıyı yeniden tanımlamaktadır. Sözlü veya yazılı anlatılarda bahsi geçen karakterlerin önem sıralamasında değişiklerinin görülmesine dair yine Çağrı filmini örnek verecek olursak, filmde Anthony Quinn'in hem başrol oynaması hem de oyunculuk başarısından dolayı canlandırdığı Hamza b. Abdulmuttalib'in şahsiyeti, filmin ana karakteri haline gelmiş ve adeta İslam daveti süreci ile özdeşleşerek izleyicilerin duygu dünyasında çok özel bir yer edinmiştir.

Bir dini yapılanmayı felsefi veya siyasi sistemlerden farklı kılan pek çok unsur vardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi dini sistemlerin merkezinde yer alan 'kutsallık' olgusudur. Genellikle soyut varlıklara atfedilen kutsallık, somut bir nesneye yönelik olarak da gerçekleşebilir. Kabile dinlerinden geniş kitlelere ulaşarak pek çok ulus tarafından benimsenmek suretiyle evrenselleşme başarısını elde edebilmiş dinlere kadar bütün dinlerin özünde 'kutsallık' olgusu bulunmaktadır.

Kutsallığın merkezinde ise 'tanrısal varlık' veya 'insanüstü varlık' inancı yer almaktadır. Muhtelif dinlerdeki tanrı tasavvurlarının incelenmesi halinde her dinin kendine mahsus nitelikleri olan bir tanrı anlayışına sahip olduğu görülmektedir. Tanrısal varlıkları diğer tinsel karakterlerden ayıran en temel vasıflar; kutsiyet arz etmeleri, insanüstü güçlere sahip olmaları, haşyet duygusu uyandırmaları, kendilerinden medet umulması ve bu varlıklara değişik şekillerde tapınılmasıdır (İpek, 2021, s. 218).

Mitler, toplulukların hayata bakış açılarını, değer yargılarını, ümitlerini, korkularını, varlığın başlangıcı ve sonuna dair inançlarını ve belki de en önemlisi tanrı tasavvurlarını ifade ediş şekilleridir. Kökeni Grekçedeki 'söz' veya 'konuşma' anlamına gelen 'muthos' kelimesinden gelen ve kutsalın ifadesi olarak tanımlanan mit kelimesi, tanrıların ve insanüstü varlıkların hikâyelerini betimlemektedir (Kees, 2005, s. 6359).

Mitlerin oluşum sürecini açıklamaya çalışan farklı yaklaşımlar vardır. Bunlardan 'Scriptual' teoriye göre mitler, dinlerin anlatılarından esinlenerek oluşmuştur. 'Tarihsel' teoriye göre mitler, tarihi kahramanların zamanla insanüstü varlık haline gelmesiyle oluşmuştur. 'Alegorik' teori mitlerin ahlaki, felsefi öğretileri veya bazı gizli bilgileri sembolik olarak anlattığını savunmakta, 'Fiziksel' teori ise mitlerin tabiat olaylarının canlandırılması neticesinde doğduğunu iddia etmektedir (Bayat, 2005, s. 29). Bununla birlikte eski çağlarda yaşamış olan insanların bilgilerini sembollerle yazıya dökmüş olmaları ve mitsel anlatılarla sonraki kuşaklara aktarmış olmaları (Ateş, 2001, s. 196), o insanları ve onların hayata bakış açılarını anlamada mitlerin ne kadar değerli olduğunu göstermektedir. Zira yaratıcı güç arayışındaki insanlar için mitler sığınılacak bir liman olmuş ve iç dünyalarını dışa yansıtmalarını sağlamıştır (Kaleli, 1996, s. 16).

M. Eliade (1907-1986), mitolojik anlatıları arkaik toplulukların gerçekten yaşanmış hadiseler olarak algıladıklarını, mitleri kutsal saydıklarını ve bu anlatılardan kendilerine uygun rol modeller çıkardıklarını iddia etmiştir. Ayrıca mitolojik anlatılar sayesinde insanüstü, aşkın ve mutlak gerçeklik anlamı taşıyan tanrısal varlıklar dünyasına veya vefat etmiş olan atalarının bulunduğu mekâna açılan bir 'öbür âlem' bilincinin uyandığını ve düzenli olarak tekrarlanan ritüeller yardımıyla kutsal zamanların tekrar yakalanmaya çalışıldığını ifade etmiştir (Eliade, 2017, s. 11, 179-180).

Eliade'nin vurguladığı mitlerin kutsiyeti meselesini Kalevala destanının yazıya aktarılması sürecinde görmek mümkündür. Fin halkı, kutsiyetinin bozulacağı korkusuyla mitlerin bölge halkından olmayan yabancılara anlatılmasını yasaklamış ve gizlice dinlenmesini hırsızlıkla eş tutmuştur. Bu yüzden Kalevala miti ancak 1835 yılında hastalarıyla dostluk kurup onların güvenini kazanmayı başarabilen bir tabip olan Elias Lönnrot tarafından yazıya aktarılabilmiştir (Obuz ve Obuz, 1965, s. 19).

Din ile mitoloji arasındaki ilişkiyi dinlerin kökeni açısından araştıran ve dinlerin animizm, politeizm ve ardından monoteizme evrildiğini savunan E. B. Tylor (1832-1917), vahşi toplulukların hiçbirinde monoteizme rastlanılmadığını iddia ederek mitleri, vahşi toplulukların ilkel zihniyetlerinin bir mahsulü olarak görmüştür. A. Lang (1844-1912) ise önceleri hocası Tylor ile aynı görüşleri savunmuş ancak Avustralya ve Andaman adalarındaki yerli topluluklarda 'Atalar' veya 'Doğa' kültüne rastlamayınca görüşlerini değiştirmiş ve hatta bu topluluklardaki 'Yüce Varlık' inancının en az Hristiyanlarınki kadar monoteistik bir karakter taşıdığını savunmuştur. Mitoloji ve Monoteizm konusunda A. Lang ile benzer görüşleri paylaşan W. Schmidt (1868-1954) ise Etnolojik açıdan incelenen topluluklarda üst seviyedeki dinî unsurların yanı sıra aşağı seviyede mitolojik unsurların da görüldüğünü ifade etmekle birlikte rasyonel bir formasyona sahip olan din ile fantastik karakterli ve hayal mahsulü olan mit arasındaki çatışma durumuna dikkat çekmiştir. Schmidt, ilk dinin dejenere olmasından dolayı dinlerde var olan irrasyonel unsurların ve mitlerin ortaya çıktığını savunmuştur (Adıbelli, 2009, s. 120-133). Ayrıca zamanla bazı dinsel ögelerin gücünü yitirmekle birlikte tamamen yok olmayabileceği ve daha başka bir fenomenolojik form içinde varlığını sürdürebileceği iddialarını (Alıcı, 2014, s. 115) göz önünde bulunduracak olursak dinsel anlatılar ile mitolojik anlatılar arasında oldukça güçlü bir etkileşimin bulunduğunu görürüz.

Mitolojik anlatılar ile dinlerin ilişkisi hakkında farklı yaklaşımları yansıtan pek çok Antropolojik veya Etnolojik çalışma yapılmıştır. Mitolojik anlatıların; dinlerin bozulmuş şekli olduğuna dair yapılan bazı değerlendirmelerin yanı sıra mitlerin dinlerin ilk nüvesi olduğuna dair iddialar da ortaya atılmıştır (İpek, 2020a, s. 386). Mitolojinin kaynağını ve din ile ilişkisini tespit etmeyi amaçlayan bu yaklaşımların ele aldığı konular kadar mühim bir mevzu ise mitlerin fonksiyonu ve mitolojik anlatıların bireysel algılara ve toplumsal ilişkilere yön verme gücüdür. Bu duruma dikkat çeken J. Campbell (1904-1986), modern insanın gündelik kaygılara boğulduğunu, kadim bilgiden koptuğunu ve bunun yerine koyacak bir literatüre de sahip olmadığı için içsel problemlerle baş etmede yetersiz kaldığını savunmakta ve kadim öğretinin işlevsel gücüne vurgu yapmaktadır (Campbell ve Moyers, 2007, ss. 21-22).

Kadim öğretinin beyaz perdeye aktarılması halinde mitolojik veya dinsel anlatıların insanlar üzerindeki tesir gücü çok daha yoğun olacaktır. Geçmişte, mitsel ögeleri kendi düşünceleriyle harmanlayan masal anlatıcıları vermek istedikleri mesajları toplumun yapısına uygun şekilde anlatmışlardır. Günümüzde ise mitolojik unsurları kullanan sinema sektörü geçmişin masal anlatıcılarının yerini almıştır (Bolat, 2009, s. 301). Sinema, mitosların tematik yapısının ekrana yansımış hali olan filmlerle dramanın tarihsel varisi olmuş ve aynı zamanda yalnızca köklerini mitlerden almakla kalmayıp kendisi de modern mitolojiye dönüşmüştür (Tecimer, 2006, s. 11).

Sanat, bilinçdışı dilini kullanarak gerçekleştirdiği rüya işlemi (dreamwork) ile gizli rüya düşüncelerini, açık rüyaya dönüştürmektedir. Mitlerin, masalların veya çağdaş edebiyatın kullanmakta olduğu bilinçdışı dil en mükemmel şekilde filmlerde kullanılmaktadır (Terbaş, 2013, s. 2). Bireylerin sosyal medyadaki paylaşımları da bu etkiyi artırmaktadır (Dereli, 2022, s. 1023). Kutsalı toplumsallaştırma konusu haline getirme girişimi ise toplumların inanç ve pratiklerinin benzer ortak temeller üzerine inşa edilmesi sonucunu doğurmuştur (Şahin, 2008, s. 269). Dolayısıyla insanlığın kadim mirası olan mitlerin incelenmesi kadar önemli bir mesele de bu mirasın görsel medyada sunuluş şekli olmalıdır.

Bu çalışmada, Marvel Studios tarafından mitolojik bir karakter olan 'Thor' figürünün merkeze alınarak beyaza perdeye aktarıldığı 'Thor' filmindeki 'Tanrı Tipolojisi' konusu incelenmiştir. Her mitsel veya dinsel alıntıda var olan insanüstü karakterler ve tanrısal varlıkların kendilerini diğer dinlerdeki karakterlerden farklı kılan özellikleri bulunmaktadır. Dolayısıyla genel özelliklerindeki benzerlikleri bakımından bunların gruplandırılması ve tipolojik açıdan bir tasnifin yapılması mümkündür.

Dinler Tarihi çalışmalarında ortaya konan farklı Tanrı tipolojileri bulunmaktadır. Bu tasnifler, merkeze alınan unsura göre değişiklik göstermektedir. Yaklaşımın odağında nicelik, nitelik veya mekân gibi unsurların olması durumunda tipolojik tasnifin mahiyeti de değişmektedir. Örneğin Eliade, Zerdüşt teolojisini değerlendirirken, Ahura Mazda'nın karşısında bir 'karşı-tanrı' bulunmayışını ifade etmekte ve niceliksel bir tipoloji yapmaktadır. Yine Eliade, 'Yıkıcı Ruh'un tercihini ezelde biliyor olmasına rağmen Ahura Mazda'nın buna müdahale etmeyişini Tanrı'nın çelişkilerden uzak oluşuna bağlamakta ve Zerdüşt teolojisindeki düalizmin sadece iki ruh arasında söz konusu olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla Mitsel-ritsel sistemlerde kötülüğün varlığının zıtların birlikteliği (Coincidentia Oppositorum) olgusuyla izah edildiğini hatırlatan Eliade, Zerdüşt teolojisindeki iyilik ile kötülük arasındaki düalisttik yapının İkiz Ruhlardan birinin adaleti (Aşa) diğerinin ise aldatmayı (Drug) seçmesinden kaynaklandığını vurgulayarak kavramsal-niteliksel bir tipolojik tasnif yapmış olmaktadır (Eliade, 2003a, s. 382-383); (İpek, 2020b, s. 58).

Daha farklı tipolojik yaklaşımlar da vardır. Geleneksel Türk dinindeki Tengri ve Çin'deki Tien mekânla özdeşleştirilmiş ve 'göksel tanrı' tipinde tasnif edilmiştir. İran'ın Deava'sı 'korkutucu tanrı' tipinde, Batı Afrikalı Yoruba halkının inandığı Olorun veya Malaka Yarımadasındaki Semang halkının inandığı Kari 'sakin tanrı' tipinde, Malaka Yarımadası ve Avusralya yerlilerinin inandığı Ple, 'hilekâr tanrı' tipinde tanımlanmıştır. Yahudilik ve İslam gibi Semitik dinlerdeki tanrı tipolojisi ise

niceliksel açıdan monoteizm ile tanımlanmakla birlikte niteliksel açıdan 'faal ve müdahaleci tanrı' tipinde tasnif edilmiştir (Ünal, 1999, ss. 150, 178).

Ancak bir kültürde var olan tanrı tipolojisinin başlangıçtan itibaren hiç değişmeden aynı şekilde varlığını sürdüremediği durumların da olduğunu ifade eden Eliade, 'gök tanrılardaki' tipolojinin zamanla 'dölleyici tanrılara' ve 'fırtına tanrılarına' dönüşebildiğini söylemektedir. Hatta bu durumun ibadetlere de yansıdığını söyleyen Eliade, Babil dinindeki Marduk'un Anu'nun yerini alması veya Hind dinindeki Prajapati'nin Asvamedha Varuna'nın yerini almasını bu duruma örnek göstermektedir. (Eliade, 2003b, s. 111).

Tanrı tipolojisinde zamanla beliren değişim mitler için de geçerlidir. Bir anlatı binlerce yıl sonra da hala aynı kalabilir. Zira taş tabletlere yazılan bir metnin aslını muhafaza ederek sonraki çağlara ulaşması mümkündür. Ancak binlerce yıl sonra bir anlatının ilk anlatıldığı tarihteki gibi anlaşılması oldukça güçtür. Yazılı kayıtları olmayan Mitsel anlatılar ise hem sözlü olarak aktarılmış olmaları sebebiyle orijinalliklerini koruyamamışlardır hem de sembolik dillerini tam olarak aktarma konusunda eksik kalmışlardır.

Mitlerin çağlar boyunca karşılaştıkları diğer kültürlerle etkileşime uğramamış olması da düşünülemez ancak tüm fenomenler için geçerli olan bu dönüşümün bir zenginlik olduğu ve mitlerin değişime uğramış hallerinin dahi başlangıçtaki durumun bir kısmını yansıttığı ifade edilmektedir (Adıbelli, 2021, s. 197). Mitolojik olgulara yeni yorumlar katarak mitsel anlatıyı günümüze uyarlayan görsel medya da bu değişim ve dönüşüm sürecinin bir aktörü olmayı başarmıştır (Akkaya, 2022, s. 204). Dolayısıyla medya tarafından yeniden yorumlandığı şekliyle mitsel anlatıların Dinler Tarihinin perspektifinden incelenmesi önemlidir.

Mitolojik unsurlar barındıran bir filmin fenomenolojik bir bakış açısıyla incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Zira 'düşünmenin, yeniden görmek' olarak tanımlandığı sinema, fenomenolojiden en çok etkilenen sanat dalı olarak görülmektedir (Savaş, 2002, s. 75). Ayrıca Thor filmi hakkında yorum yapan New York Times'in, filmin yapımcısı olan Marvel Studios'u 'çağdaş mit yaratıcısı' olarak tanımlıyor olması ("Thor: Love And Thunder", 2022), mitolojik unsurlar içeren filmlerin Din Fenomenolojisi açısından analiz edilmesini değerli kılmaktadır.

Her dinin Tanrısı ve dinî değerleri sadece o dine inanan insanlar tarafından kutsal ve değerli olarak görülür. Bir Müslüman için ineğin mukaddes bir tarafı yoktur. Dolayısıyla Hint dinine mensup olanların ineğe saygı besliyor olması (Bozkaya, 2021) bazı Müslümanlar tarafından anlamsız hatta saçma görülebilir. Aynı şekilde bir Müslüman tarafından Sakal-ı Şerife veya Hırka-i Şerife hürmet gösteriliyor oluşu da Hindular tarafından yadırganabilir. Sonuç olarak kutsalın tarifinde sadece kendi inancı doğrultusunda bir bakış açısı belirleyen herhangi bir yaklaşımın diğer dinlerin müntesipleri tarafından kutsal addedilen olguları anlaması oldukça güçtür.

Bu çalışmada, kendi inancına bağlı kalmakla birlikte diğer insanların kutsallarını objektif bir bakışla inceleyip anlamaya çalışan ve dinî fenomenleri tarihsel tasarımlara veya lengüistik, antropolojik, sosyolojik, psikolojik analizlere indirgemekten kaçınan Din Fenomenolojisi yöntembilimiyle (Allen, 1996, ss. 446-447) Thor filminde yer alan karakterlerin tanrı tipolojisi incelenmiş olup Dinler Tarihinin herhangi bir dinin tanrısının gerçekten tanrı olup olmadığı gibi konuları sorgulamaktan kaçınan yöntembilimi (Sharpe, 2000, ss. 85-90) esas alınmıştır.

Dinsel unsurları kutsala açılan bir pencere olarak gören Din Fenomenolojisinin (Kuşcu, 2010, s. 44) dinsel ögelerin özlerini ve tezahürlerini anlamayı amaçlayan yaklaşımı (Isambert, 1992, ss. 356-366) doğrultusunda olgular tasvir edilerek morfolojik ve tipolojik tasniflere ulaşılmış ve Thor filmindeki tanrı tipolojisi analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra dinler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları mukayese eden Karşılaştırmalı Dinler Tarihi yaklaşımı (Onay ve Köftürcü, 2018, s. 861) doğrultusunda mitoloji temelinde kurgulanmış olan 'Thor' filminde işlenen unsurlar veya karakterler, şekilsel veya tematik benzerlikleri açısından değerlendirilmiştir.

1. Mitolojideki Thor Karakteri

Thor karakterini ihdas eden Kuzey Avrupa bölgesi, bereketli topraklardan ve zengin bir bitki örtüsünden yoksun, zorlu iklim şartlarının hâkim olduğu bir coğrafyadır. Bu coğrafyanın mitolojisinin de bu durumdan etkilendiği ve bu yüzden kuzey mitolojisindeki tanrıların Yunan veya Sümer mitlerindeki tanrılardan farklı olarak insanların arasına pek karışmadıkları iddia edilmiştir. Ayrıca kuzey mitolojisindeki ölüm veya kıyamet (Ragnarog) gibi eskatolojik konuların sadece insanlar için değil mitolojik tanrılar için de geçeri olduğu ve bu tanrıların insanlarla aynı kaderi paylaştıkları ifade edilmiştir (Rosenberg, 2003, ss. 327-329).

İskandinavlar tarafından sevgili dost (ástvinr) ve güvenilir arkadaş olarak (fulltrúi) tanımlanan Thor karakteri, diğer tanrılardan çok daha fazla popüler olmayı başarmış bir figürdür (Polome ve Harris, 2005, s. 9165). Belki de bu yüzden Thor karakteri kuzey ülkelerinin Hristiyanlaşması sürecinde İsa Mesih'in rakibi olarak görülmüştür. Thor, yıldırımı kontrol eden (ipsofacto), bereketli yağmurlar yağdıran, 'taşkıran' anlamına gelen 'Mjöllnir' isimli sihirli çekici ile insanları kutsayan ve düzenin koruyucusu olan mitolojik bir tanrıdır (Boyer, 2000, s. 321-323).

Kuzey ülkelerinin popüler mitolojik tanrısı Thor'un diğer Avrupa ülkeleri tarafından da hoş karşılandığını görmekteyiz. Zira 'Perşembe' gününün ismi Thor'un adından türetilen, Nors dilindeki thors-dagr (Pörsdagr) kelimesinden alınmıştır (Daniels, 2014, s. 196). Thor karakterinin diğer mitolojik tanrılardan daha çok sevilmesini sağlayan unsur, Thor'un güçlü olması değildir. Zira Thor'u güçlü kılan çekici ve kemeri elinden alındığında güçsüzleşmektedir (Rosenberg, 2003, ss. 354-357). Oysa babası ve bütün tanrıların babası olarak tanımlanan Odin, Thor karakterinden çok daha fazla güçlüdür ve oğluna kızdığında güçlerini elinden alabilmektedir. Ancak mitolojik anlatımın oluşturduğu Odin algısı, hilekâr, art niyetli ve karmaşık bir karakterdir. Oysa Thor saf, açık sözlü ve mert bir savaşçı izlenimi vermektedir (Page, 2009, ss. 74, 75).

2. Marvel Studios'un 'Thor' Kurgusunun Tanrı Tipolojisi

Marvel Studios, Mayıs 2011 ile Temmuz 2022 yılları arasında dört adet Thor filmini gösterime sunmuştur. Araştırma konusu olan serinin ilk filmi 'Thor' ismiyle 6 Mayıs 2011 de gösterime girmiştir. Yönetmenliğini Kenneth Branagh'ın yaptığı filmin senaryosu Ashley Miller, Zack Stentz ve Don Payne tarafından yazılmıştır. Yapımcının resmî sitesinde verdiği bilgilere göre filmin konusu, Thor'un, Tanrı kral Odin'in yerine tahta oturacağı esnada gerçekleşen Buz Devi saldırısına Thor'un karşılık vermesi ve buna kızan Odin'in krallığa henüz hazır olmadığı gerekçesiyle güçlerini elinden aldığı Thor'u Dünya'ya sürgüne göndermesidir.

Kuzey Avrupa menşeli olmasına rağmen sempatik ve popüler bir mitolojik tanrı olmasından dolayı Thor karakterinin hikayesi Dünya'nın diğer bölgelerine de ulaşmıştır. Günümüzde ise Thor karakteri, Marvel Studios'un sunumunda yeni bir tipolojide canlandırılmıştır. Mitolojik kadim bir figür olarak hayranlık duyulan Thor karakteri, Marvel Studios'un sinematik evreninde de başrol olmayı başarmış, Amerika'da yaşayan Dünya'lı bir kıza aşık olmuş (Kozan, 2014, s. 247), insanlığı kurtarmak adına tehlikeli düşmanlara karşı Dünya'yı savunmuştur. Farklı bir coğrafyada yeniden kurgulanan bir hikâyenin modern mitolojik kahramanı olmuş ve tarihsel anlatının yeniden uyarlanması sayesinde günümüzde de varlığını sürdürmüştür.

Thor serisinin ilk filminin ilk dakikalarında (00:03:39-->00:06:36) insanlık tarihine dair bazı kurgusal bilgiler verilmektedir. Bu kurguya göre, günümüzde insanların sahip olduğu dinsel ya da mitsel bilgiler, geçmişte Asgard halkı ile Buz Devleri arasında Dünya gezegeni üzerinde gerçekleşen mücadeleye kadim insanlığın tanık olmasından ve bu tecrübeyi sonraki nesillere aktarmasından doğmuştur. Bu mücadelenin sonunda Buz Devlerine güç veren lacivert kutu şeklindeki güç kaynağı ellerinden alınmış ve işgalci Buz Devleri anayurtlarına sürülmüştür. Böylece insanlık, korkması gerektiğine inandığı tehlikeli ve kötü varlıkları tecrübe etmiştir. Buz Devlerini etkisiz hale getirerek evreni ve insanlığı kurtaran Asgard halkı ise göğe çekildikten sonra insanlık hafızasında şefkatli ve koruyucu mitolojik varlıklara dönüşmüştür.

Thor filminin kurgusu, insanların mutlak güç ve kudret sahibi olarak inandıkları 'tanrı' kavramını, uzayda yaşayan ve insanlardan daha güçlü olmakla birlikte mutlak güç ve kudret sahibi olmayan gelişmiş varlıklara indirgemektedir. Dolayısıyla bu filmde kurgulanan mitolojik tanrılar kutsallıktan arındırılmış güçlü varlıklara irca edilmiştir. Ayrıca kurguda kullanılan 'iyi' ve 'kötü' kelimeleri ahlaki açıdan iyiliği veya kötülüğü ifade etmemektedir. Zira Dünya gezegenine saldıran Buz Devlerinin amaçları hırsızlık, yalancılık gibi kötülükleri yaygınlaştırmak veya insanlığa kötülüğü öğretmek değil sadece kendileri için Dünya'yı yaşanabilir bir yurt kılmaktır.

Filmin (01:14:10-->01:15:18) saniyeleri arasında Thor, âşık olduğu Dünyalı bilim insanına (Jane) evreni temsil eden Yggdrasil ağacını açıklar. İnsanların Yggdrasil'i önceleri başlarını göğe çevirerek incelediklerini ve 'sihir' dediklerini, ancak Hubble teleskobu ile inceledikleri dönemde ise 'bilim' dediklerini söyleyen Thor, kendisinin de oradan geldiğini söyler. Dolayısıyla filmin kurgusuna göre Thor, mitolojik bir tanrı değil sadece gelişmiş bir uzaylıdır. İzleyiciyi bu konsepte hazırlayan bir konuşma daha önce filmin (01:00:35-->01:01:20) saniyeleri arasında Profesör Erik Selvig ile asistanı Jane Foster arasında gerçekleşir. Mitolojik Thor'u savunan Jane, sihrin henüz anlaşılmamış bir bilim olduğunu, gelişmiş varlıkların bir köprü (Bifrost) kurmuş olabileceklerini ve Vikingler gibi ilkel bir kültürün onları tanrı olarak algılamış olabileceklerini savunur.

Mitolojik Thor karakterinin Marvel Studios tarafından yeniden kurgulandığı bu filimde Odin karakteri, gelişimini tamamlamış uzaylı bir kral tanrı formunda takdim edilir. Dokuz Diyar'ı koruma misyonunu ifa eden Odin, evrendeki bütün varlıklara karşı şefkatlidir. Hatta evrendeki diğer varlıklara zarar vermek isteyenlere (Buz Devleri) karşı mücadele ederken dahi şefkatli olan Odin, onları yok etmek yerine kalıcı bir barış kurma gayretindedir.

Odin için söz konusu olan bir diğer tipoloji ise denemeci/sınayıcı tanrı tipolojisidir. Odin, çocuklarının gelişim sürecini tamamlamaları için kurduğu mizansen çerçevesinde önce gerekli ortamı hazırlar. Bu aşamada Odin bazı küçük müdahalelerde bulunur ve ardından uykuya dalıp sessiz kalarak çocuklarının özgür iradeleri doğrultusunda hareket etmelerine, kendilerini tanımalarına ve gelişimlerini tamamlamalarına olanak tanır.

Thor karakteri ise başlangıçta bencil, kibirli ve kavgacı bir karakter iken Odin'in mizanseni ve Loki'nin hileleri ile yüzleştiği süreçte değişime uğrar. Yaşadığı acıların ardından Dünyalı bir kız âşık olması Thor'un gelişimi açısından bir dönüm noktası olur ve Thor da babası Odin gibi koruyucu, şefkatli ve fedakâr bir karaktere dönüşür.

3.1. Fedakâr Tanrı / Gelişen Tanrı Tipolojisi

Filmde, dış ses (narrator) tarafından Odin'in insanlığı Buz Devlerinden kurtarmasının ağır bir bedeli olduğunun anlatıldığı sahnede Odin, Buz Devlerinin liderini yere sermiş ve mızrağını boynuna dayamış halde ve bir gözünü kaybetmiş olarak gösterilmektedir (00:5:16-->00:5:24). Odin'in insanları kurtarmak uğruna tek gözünü yitirmiş olduğunun zımnen anlatılıyor olması, tipolojik açıdan 'fedakâr tanrı' tipine uymaktadır. Filmin kurgusunda bu şekilde bir izlenim oluşturulmakta ve 'fedakâr tanrı' tipolojisi inşa edilmeye çalışılmaktadır.

Ancak orijinal mitolojiye göre Odin, ilim ve yumuşak huyluluk (hilm) kaynağı olarak tanımlanan Mimisbrunn suyundan içerek suyun sahibi Mimir gibi bilge bir tanrı kral olabilmek amacıyla gözlerinden birini feda etmek zorunda kaldığı için tek gözlüdür (Page, 2009, s. 65); (Rosenberg, 2003, s. 334). Orijinal mitolojiye göre Odin karakteri, kendisinde eksik olan sıfatlardan ilme ve hilme, ancak belli bir aşamadan geçtikten sonra ulaşabildiği için 'gelişen tanrı' tipolojisindedir. Odin bu gelişimini tamamlamak için tek gözünü feda etmiştir ancak bu durum filmin kurgusunda sunulduğu gibi insanlık için yapılan bir fedakârlık değildir. Orijinal mitolojide Odin, insanlık için değil kendi gelişimini tamamlamak için bu fedakârlığı yapmıştır.

Odin'in, insanlığı Buz Devlerinden kurtarmak için yaptığı mücadele neticesinde tek gözünü yitirdiği izleniminin verilmeye çalışılıyor olması, filmdeki kurgunun hazırlanışı esnasında mitolojinin

aslına sadık kalmak gibi bir kaygının taşınmadığını göstermektedir. Ayrıca kurgunun hazırlanışındaki bu yaklaşım tarzından hareketle filmin kendi mitolojisini inşa etmesinden çekinilmediğini söylemek de mümkündür.

Filmin kurgusunda, Odin karakteri gibi Thor da 'gelişen tanrı' tipolojisinde sunulmaktadır. Buz Devlerinin, her şeyi gördükleri ve duydukları söylenen Odin'e (01:33:17-->01:33:22) ve Heimdall'a (01:16:19-->01:16:29) rağmen Asgard diyarına gizlice girebilmesi ancak Loki'nin yardımıyla mümkün olabilmiştir. Böylece Loki, hem Buz Devleri saldırısıyla taç giyme töreninin yarım kalmasını sağlamış hem de Thor'un, babası Odin'e karşı çıkıp Buz Devleri ülkesine (Jotunheim) saldırmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Loki için 'hilekâr tanrı' tipolojisinden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla Odin, Loki'nin hilekâr olduğunu bilmektedir. Ancak yine de Loki'nin Thor'u ayartmasına engel olmamıştır. Filmin kurgusuna göre Odin, Thor'un kendi iradesini kullanarak doğru ile yanlışı ayırt etmesini istemektedir. Bu durumda Odin için 'sınayıcı tanrı' tipolojisi, Thor için de sürekli yanlış kararlar alıp yaptığı hatalardan ders çıkaran 'gelişen tanrı' tipolojisinden bahsetmek mümkündür.

Filim boyunca Thor pek çok hata yapmakta ve yaptığı hatalardan ders alarak gelişimini tamamlamaktadır. Thor ve arkadaşları Jotunheim'a gidince Thor, Buz Devlerinin kralı olan Laufey'e Asgard'a nasıl girdiklerini sorar. Laufey de Asgard'da hainlerin olduğunu söyler ve barışı bozmak istemiyorlarsa olay çıkarmadan Jotunheim'i terk etmeleri gerektiği konusunda onları uyarır. Laufey, "davranışlarının neye sebep olacağından haberin yok ama benim var" diyerek Thor'u ayrıca uyarır. Thor tam savaşmaktan vaz geçip Asgard'a dönmek için yürümeye başlayınca Buz Devlerinden biri, "eve geç kalma küçük prenses" diyerek Thor'u kışkırtır. Thor da çekici (Mjöllnir) ile saldırmaya başlar. Savaş kızışınca Odin gelip müdahale eder. Sonuçta Odin, oğlu Thor'u ve arkadaşlarını Asgard'a geri götürür. Babası ile tartışan Thor, Buz devlerinin Odin'den korktukları gibi kendisinden de korkmaları gerektiğini söyler. Odin de oğlunu kibirli, zalim ve aç gözlü olmakla suçlar. Thor ise babasına yaşlı ve aptal olduğunu söyler. Odin de Thor'un krallığa hazır olduğunu düşünmekle aptallık ettiğini söyleyerek emrine karşı gelen Thor'un unvanını ve güçlerini elinden alır ve oğlunu Dünya'ya sürgüne gönderir. Bu işlemi bir ritüel şeklinde gerçekleştiren Odin, "babam adına ve onun babası adına, ben herkesin babası Odin seni sürüyorum" der ve Mjöllnir'in ancak layık olan kişiye hizmet edeceğini söyler (00:19:30-->00:29:40) Herkesin babası Odin'in, Asgard'ın koruyucusu Heimdall'ın hatta Buz Devlerinin kralı Laufey'in olacaklardan haberleri vardır ve Thor'u bir şekilde uyarmışlardır. Ancak Thor aklıyla değil duygularıyla hareket etmiştir. Loki'nin kışkırtmasıyla Jotunheim'e giden Thor, Buz Devlerinden birinin kışkırtmasıyla savaş başlatmış ve öfkesine yenik düşerek Asgard'dan kovulmuştur. Bütün bunlar Thor'un 'gelişen tanrı' tipolojisinin kurgusal yansımalarıdır.

Dünya'daki gelişimini tamamlayabilmesi ve empati yeteneğini kazanabilmesi için Thor'un bedeni ölümlü olmuştur. Kendisine araba çarpınca bayılır, hastane çalışanları tarafından verilen sakinleştirici iğne ile uyutulur ve acıkıp yemek zorunda kalır. Filmin kurgusuna göre Thor'un bir fani olarak yaşamı başlamıştır.

Tanrısal bir varlık olan Thor'un bir ölümlü gibi acıkması, acı çekmesi ve diğer pek çok şeyi yaşaması onun gelişimini tamamlaması açısından gerekli olan bir eğitim süreci olarak lanse edilmektedir. Ancak filmin diğer sahnelerinde Thor'un kendi diyarı olan Asgard diyarında da acıkmak (00:14:22), aşırı derecede beslenmek (01:15:47-->01:15:56) veya ölmek (00:17:23) gibi kavramların bulunduğunun gösteriliyor olması kurgusal açıdan bir çelişkidir.

Sonuç itibariyle algısal açıdan 'güç' ile 'mekân' arasında bir ilişki kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca filmin (01:00:35-->01:01:20) saniyeleri arasında Vikingler gibi gelişmemiş bir uygarlığın Dünya'yı kurtarmak için gelen gelişmiş uzaylı varlıkları tanrısal varlıklar olarak algılamış olabileceğinin anlatılıyor olması da güç olgusuna yönelik bir vurgulamadır. Bu bağlamda filmin kurgusuna göre mitolojik bir fenomen, psiko-sosyolojik bir indirgemeye maruz bırakılmıştır.

Böylece kral Odin ile Asgard halkı, 'kutsal' olgusundan arındırılmış ve 'güçlü' uzaylı tanrısal varlıklara dönüştürülmüştür.

Filmin (00:05:39-->00:05:44) saniyeleri arasında Asgard diyarının ölümsüz olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca (01:22:02-->01:22:06) saniyeleri arasında Thor'a yardım etmek için Asgard'dan gelen arkadaşları 'Yok Edici' ile mücadele edeceği zaman Thor, "sadece bir insanım. Size engel olurum hatta birinizin ölümüne neden olabilirim" diyerek kendisinin Dünyalı bir insana dönüştüğü için 'Yok Edici' ile mücadele edecek gücünün olmadığını söylemektedir.

3.2. Mücadeleci Tanrı / Düalisttik Tanrı Tipolojisi

Filmin (00:08:54--> 00:10:24) saniyeleri arasında, taç giyme ritüeli esnasında, Odin'in ağzından bir tanrı-kralın nasıl olması gerektiği anlatılır. Odin, ilk önce Thor'un ilk çocuğu ve varisi olduğunu söyler ardından da kendi misyonundan bahseder. Odin, 'Büyük Başlangıç' gerçekleştiğinden beri Dokuz Diyar'ı ve oralarda yaşamakta olan masum canları koruduğunu söyler. Odin'in evrendeki (Dokuz Diyar) düzeni tesis etmek için Buz Devleri ile savaşmış olması 'mücadeleci tanrı' tipolojisi ile özdeşleşmektedir.

Odin'in insanları kurtarmak amacıyla Buz Devleri ile yapmış olduğu mücadele, Odin karakterinin mutlak güç ve kudrete sahip olmadığını göstermektedir. Zira kâdir-i mutlak bir tanrı her şeyin yaratıcısıdır ve yarattıkları ile mücadele etmek zorunda kalmaz. Dolayısıyla Odin için tek tanrı (monoteik) tipolojisinden bahsetmek mümkün değildir. Odin, tanrılar topluluğunun (Panteon) kralıdır. Bu sebeple hem orijinal mitolojide hem de filmin kurgusunda bazı tanrıların diğerlerinden daha güçlü olduğu bir politeizm mevcuttur. Ancak filmin kurgusunda Odin'in varlığının Dokuz Diyarı koruma misyonu çerçevesinde Buz Devleri ile mücadele etme şartına bağlı tutulması, varlığını sürdürmek için diğer bir varlığa ihtiyaç duyduğu izlenimini vermektedir. Dolayısıyla düşmanı yoksa veya koruması gereken bir şey yoksa Odin'in varlığı da anlamsızlaşacaktır. Bu bakış açısından hareketle düalisttik bir tipolojiden bahsetmek de mümkündür.

Thor karakterinin Buz Devleri ile olan mücadelesi, filmin başlarında 'mücadeleci tanrı' tipolojisinden ziyade 'kavgacı tanrı' tipolojisi ekseninde kurgulanmıştır. Zira bu dönemdeki Thor'un, Buz Devleri ile olan kavgasının ulvi bir amacı yoktur. Thor, sadece şöhret için kavga eden bir karakter olarak tanıtılmaktadır. Ancak yaşadığı bazı olaylar Thor'u değiştirmiş ve gelişimini tamamlamasına katkı sağlamıştır. Thor'un güçten arındırılarak Dünya'ya sürgüne gönderilmesi ile başlayan gelişim süreci Thor'un, babası Odin'in öldüğü ve annesinin de Thor'u görmek istemediği yalanını söyleyen Loki'ye inanmasından dolayı hissettiği üzüntü ile ivme kazanmıştır. Nihayetinde Thor'un, âşık olduğu kıza verdiği değeri diğer canlılara da yansıtmasıyla birlikte Thor'un gelişim süreci tamamlanmış ve böylece Thor 'gelişen' tanrıdan 'şefkatli' ve diğer varlıkları korumak için 'mücadele' eden tanrı tipolojisine evirilmiştir.

Arkadaşları, Odin tarafından Dünya'ya sürgüne gönderilen Thor'u Asgard'a getirebilmek için yeni kral Loki'ye karşı gelirler ve Heimdall'ın yardımıyla Bifrost'u kullanarak Dünya'ya giderler. Loki de Thor'dan tamamen kurtulmak için Yok Edici'yi Dünya'ya gönderir ve Thor'la birlikte bütün Dünya'yı yok etmesini emreder. Thor, Loki'ye Dünya'da yaşayanların masum olduğunu ve kendi canına karşı onları serbest bırakmasını söyler. Yok Edici, Thor'u öldürürken uykusundaki Odin hiçbir müdahalede bulunmadan yaşananları izler ve göz yaşı döker. Thor yere düşer ve bu esnada önceki sahne (00:29:35--> 00:29:40) tekrar gösterilerek, Thor'u ve çekici (Mjöllnir) Dünya'ya gönderirken Odin'in söylediği "çekice layık olan gücüne sahip olacak" sözü hatırlatılır. Ardından çekiç havalanarak Thor'un eline ulaşır, Thor eski güçlerine kavuşarak Yok Edici'yi etkisiz hale getirir (01:16:01-->01:30:03). Bu noktada değişen Thor, Dünya'yı kurtarmak için fedakarlıkta bulunmuş ve 'kavgacı tanrı' tipolojisinden 'mücadeleci tanrı' tipolojisine evirilmiştir.

Thor gelişimini tamamlamıştır ancak Odin yine de uyanmaz. Zira Odin, Loki'yi de sınamaktadır. Loki, öz babası Laufey ile birlikte birkaç Buz Devini, Odin'i öldürmeleri için gizlice

Asgard'a sokar ve onları uyumakta olan Odin'in odasına götürür. Laufey'in Odin'i öldüreceği esnada Loki Laufey'i öldürür ve kendisini Odin'i kurtaran kahraman olarak gösterir. Ardından da Odin'i öldürmeye çalıştıkları gerekçesiyle Buz Devleri diyarı olan Jotunheim'i yok etmek için Bifrost'u harekete geçirir. Thor da Jotunheim'ı kurtarmak için Loki'ye engel olmaya çalışır. İkili arasında geçen diyalog Thor'un gelişim süreci hakkında bazı bilgiler vermektedir. Thor, bütün bir ırkı yok etmenin yanlış bir davranış olacağını savunur. Loki ise daha önce Buz Devlerinin tamamını elleriyle öldürmek isteyen Thor'daki bu davranış değişikliğinin sebebini sorar. Thor da değiştiğini söyleyerek zımnen gelişim sürecini tamamladığını ifade eder. Thor ile Loki arasında gerçekleşen diyalog esnasında Thor'daki 'gelişim' süreci dillendirilirken Thor'un, Jane Foster'e olan aşkının etkisi Loki'nin ifadeleri ile vurgulanır. Loki ile kavga eden Thor'un, köprüden düşmek üzere olan Loki'yi kurtarması da gelişimini tamamlayan Thor'un 'şefkatli-koruyucuyu tanrı' (Deus Certus) tipolojiine evirildiğine işaret etmektedir. Thor, Bifrost'un gücünü durdurmak için köprüyü kırmaya başlar. Bu davranışın Thor için nasıl bir fedakârlık anlamına geldiği konusu Loki'nin sözleriyle ifade edilir. Köprü yıkılınca Jotunheim kurtulacaktır ancak diyarlar arası yolculuk imkânı kalmadığı için Thor da âşık olduğu Jane'yi bir daha göremeyecektir. Buna rağmen Thor, fedakârlık yaparak Bifrost köprüsünü yıkar ve gelişimini tamamlayıp sınavını başarıyla bitirdiğini ispatlamış olur. Odin de uykusundan kalkar ve tekrar krallığın başına geçer. Thor, gelişimini tamamlamıştır ancak henüz tahta oturmaya hazır değildir. Bu durum, Odin ile Thor arsında geçen bir konuşmada Thor'un sözleriyle ifade edilir (01:31:59-->01:44:00).

3.3. Kadim Tanrı / Şefkatli-Koruyucuyu Tanrı Tipolojisi

Odin'in, Büyük Başlangıç'tan beri Dokuz Diyar'ı koruma misyonunun olduğunun anlatılması, 'kadim tanrı' tipolojisine işaret etmektedir. Zira bu durumda Odin'in varlığı Büyük Başlangıç kadar eskiye dayanmış olmaktadır. Ancak, bu görevi Odin kendi iradesiyle mi seçmiştir yoksa bir başkası tarafından ona böyle bir görev mi verilmiştir? Filmin kurgusunda bu sorusunun cevabı açıklanmamaktadır. Bu önemli bir sorunsaldır zira kendisine görev tevdi edilmiş ise bu durumda Odin tanrısal olmaktan çıkıp tinsel bir varlığa tenzil edecektir. Çünkü bu durumda Odin, tanrısal bir varlık tarafından kendisine emir buyurulan bir vazifeyi yerine getirmekle görevli olan ve bu vazifeyi ifa etmek için gerekli olan gücü de tanrısal varlıktan alan tinsel bir karakter haline dönüşecektir.

Odin'in tanrısal karakterini sürdürebilmesi için Dokuz Diyar'ı koruma misyonunu bizzat kendi kendine zorunlu kılmış olması gerekmektedir. Zira ancak bu şekilde Odin için hem 'kadim tanrı' hem de 'şefkatli-koruyucuyu tanrı' (Deus Certus) tipolojisinden bahsetmek mümkün olabilecektir.

Asgard halkının, istemeleri halinde düşmanları olan Buz Devlerinin tamamını bir anda yok edebilecek güce sahip oldukları halde bunu yapmıyor oluşlarına değinilerek Asgard halkının barışçıl ve müşfik karakterine vurgu yapılır. Filmin kurgusuna göre Thor ve arkadaşları Buz Devleri ülkesi Jotunheim'e saldırmak için Gökkuşağı köprüsünden (Bifrost) geçmek isterler. Asgard'ın ve Bifrost'un koruyucusu olan Heimdall'ın buna izin vermeyeceğini zannederler. Loki de hileyle Heimdall'ı kandırmak ister. Ancak Heimdall, onların ne yapmak istediğini bildiğini ifade etmek için Buz Devlerinin yanına gidecek olan ekibe, "yeterince sıkı giyinmemişsiniz" diyerek onlara izin verir. Ayrıca Loki'nin yüzüne bakarak kendi nöbetinde hiç kimsenin Asgard'a gizlice giremediğini söyleyerek gerçeği öğrenmeleri için geçmelerine izin vereceğini söyler. Heimdall bir de uyarı yapar. Dönüşlerinde bir tehlike olursa geçit kapısını açmayacaktır. Zira bu kapının sürekli açık kalması halinde gücü serbest kalan Bifrost, Jotunheim diyarının tamamını yok edecektir (00:15:36--> 00:17:21).

Filmin kurgusuna göre Asgard halkının elinde Bifrost gibi bir güç olmasına rağmen Jotunheim'i tamamen yok etmeyip onlarla savaşıyor olmaları ve Buz Devlerinin ellerindeki gücü (lacivert kutu) alarak onları barışa zorlamaları, Asgard halkını diğer diyarlardan farklı bir konuma taşımaktadır. Asgard kralı Odin'in kendisini Dokuz Diyar'ın koruyucusu olarak tanıtması da bu kurguyu desteklemektedir. Filmin (01:35:00-->01:40:00) saniyelerinde kendisi de bir Buz Devi olan Loki'nin, Bifrost'un gücünü serbest bırakarak kendi anavatanını (Jotunheim) ve kendi soydaşlarını

yok etmeye çalıştığı gösterilmektedir. Thor ise Asgardlıların düşmanı olan Buz Devlerinin ve yurtlarının yok olmasına engel olmak için kendi hayatını tehlikeye atarak onları kurtarmaktadır. Bu bağlamda Thor da tıpkı babası Odin gibi 'şefkatli-koruyucuyu tanrı' karakteri sergilemiş olmaktadır.

3.4. Bilge Tanrı / Sınayıcı Tanrı Tipolojisi

Odin, yeni kral olarak tahta geçecek olan oğlu Thor'dan Dokuz Diyar'ı koruyacağına ve barışı devam ettireceğine dair söz vermesini ister. Thor söz verir ancak Odin, bu söze inanmamış ve üzgün bir yüz ifadesiyle aynı soruyu tekrar sorar fakat bu sefer sorusuna 'bencillik etmeden' Dokuz Diyar'ı koruyacağına ve kendini onların 'iyiliğine adayacağına' dair söz vermesini ister. Thor tekrar söz verir fakat Odin yine de inanmamıştır. Üzgün bir yüz ifadesi ve tek gözünden yaşlar damlayarak oğlunu yeni kral olarak ilan edeceği esnada Buz Devlerinin saldırdığını söyler.

Filmin kurgusuna göre, taç giyme töreninin yapıldığı salonda bulunan Odin'in emanetlerin muhafaza edildiği silah mahzeninde gerçekleşen Buz Devi saldırısını haber veriyor olması (00:10:30--> 00:10:48) tipolojik açıdan önemlidir. Ancak çok daha önemlisi, Odin'in saldırıyı haber verme zamanıdır. Zira Odin, saldırı başlamadan önce haber vermiş olsa hem saldırı önlenecek hem de taç giyme merasimi yarım kalmayacaktır. Dolayısıyla Odin'in, Thor'un tahta oturmaya henüz hazır olmadığını düşündüğü ve Buz Devi saldırısıyla törenin yarım kalmasını istediği anlaşılmaktadır. Ayrıca Loki'nin Thor'u kışkırtacağını ve Thor'un bu saldırıya karşılık vermek isteyeceğini bildiği halde Odin'in bunlara engel olmaması, Thor'u barışı bozmakla suçlaması ve güçlerini elinden aldığı oğlunu Dünya'ya sürgüne göndermesi de Odin karakterinin 'sınayıcı tanrı' tipolojisine uygun düştüğünü göstermektedir.

Odin, sadece oğlu Thor'u değil evlatlığı Loki'yi de sınamaktadır. Loki karakteri kendi geçmişi hakkında bazı kuşkular taşımaktadır. Zira Jotunheim'e gittiklerinde Buz devleri ile bir benzerliğinin olduğunu fark etmiş olan Loki (00:23:00), mahzende korunmakta olan Buz Devlerinin güç kutusunu incelerken aniden bir Buz Devine dönüşmüştür. Loki, yanına gelen Odin'e kendisinin lanetli olup olmadığını sorar. Odin, kendisini bebekken aldığı Loki'ye babasının Buz Devi Laufey olduğunu söyler. Filmin kurgusundaki hatalardan biri de filmin (00:05:23) saniyesinde Buz Devlerinin kralı olan Laufey'in yıllar önce henüz Loki bebek iken öldüğünün söylenmesidir. Ancak Laufey, filmin (01:33:50) saniyesinde öz oğlu Loki tarafından öldürülmektedir.

Loki, Odin'e kendisinin bir Buz Devi hatta Laufey'in oğlu olmasına rağmen neden öldürülmediğini sorar. Odin de bir gün kalıcı bir barış sağlanır ümidiyle Loki'yi yanına alıp evlat edindiğini söyler. Bu konuşmaların ardından da Odin kendisine hiçbir müdahale yapılmadığı halde güçsüzleşir ve uykuya dalar. Kötü karakterli mitolojik bir karakter olan Loki'nin bu duruma üzülmesi ve yardım etmeye çalışması da ilginçtir. (00:39:30-->00:42:10).

Filmin kurgusuna göre Odin, evlatlığı Loki'nin gerçeği öğrenmiş olmasından duyduğu üzüntü sebebiyle yıkılmıştır. Bu tema kâdir-i mutlak bir tanrı tipolojisi ile bağdaşmamaktadır. Ancak ilerleyen sahnelerde (00:47:52-->00:48:38) kurgusal tema başka bir boyuta evirilmektedir. Odin ile görüşmek isteyen Thor'un arkadaşları Odin'in odasına girdiklerinde Loki'yi, Odin'in tahtına oturmuş halde bulurlar. Loki, "Babam, 'Odin uykusuna' daldı. Annem bir daha uyanamamasından korkuyor" der. Thor'un arkadaşlarının 'Odin uykusu' ifadesini garipsememesi ve herhangi bir soru sormamaları bu durumun daha önce de yaşandığı izlenimini vermektedir. Ayrıca filmin (00:52:27). saniyesinde Thor'un annesi, bu seferki Odin uykusunun diğerlerinden çok daha uzun sürdüğünü söylemektedir.

Filmin kurgusuna göre Odin'in tanrı tipolojisinin belirginleşmesi açısından 'Odin Uykusu' durumunun Odin'in kendi isteğiyle gerçekleşip gerçekleşmediğinin anlaşılması önemlidir. Zira bu durum Odin'in iradesi dışında gerçekleşiyorsa Odin için bir eksikliktir. Eğer Odin kendi isteği ile uykuya dalmışsa bu durumda müdahaleci olmayan 'uzaklaşan Tanrı' (Deus Otiosus) tipolojisinden söz etmek mümkündür. Ancak filmin kurgusu bir bütün olarak ele alındığında Odin karakteri için 'sınayıcı tanrı' tipolojisinin daha uygun olduğu görülmektedir. Zira oğullarını sınamak isteyen Odin

kendini kapatarak müdahaleden uzaklaşmış ancak oğullarını izlemeyi sürdürmüştür. Bunu destekleyen bir konuşma, uyku halindeki Odin'in baş ucunda beklemekte olan Loki ile annesi arasında geçer. Annesi Thor'un dönmesini istediğini söyler. Loki de bütün yaptıklarından sonra Thor'un dönmesi ihtimalinin kalmadığını savunur. Annesi de Odin'in yaptığı her şeyin bir amacı olduğunu dile getirir (00:52:57--> 00:53:01). Bu ifadelerle Odin'in uykuya kendi isteği ile yattığı izlenimi verilmektedir.

Odin, uyku halinde olmasına rağmen her şeyin farkındadır ve müdahale etmeden oğullarını izlemektedir. Odin'in bencil ve kan dökücü olmakla itham ettiği oğlu Thor ise değişmeye başlamıştır. Dünya'ya gizlice giden Loki, Thor'a babasının öldüğü, annesinin de Thor'u suçladığı yalanını söyler. Bu sözleri duyan Thor değişmeye başlar (01:02:42,955 --> 01:04:15). Sonuçta Thor daha önce öldürmek istediği Buz Devlerinin bile yaşama hakkının olduğunu anlamış, âşık olduğu kızı bir daha göremeyecek olmasına rağmen Jotunheim'i kurtarmak için Gökkuşağı köprüsünü (Bifrost) yıkmış, kendi canını hiçe sayarak hem Dünya (Midgard) diyarını hem de Buz Devleri diyarını (Jotunheim) kurtarmış ve böylece bencilliğinden arınarak gelişimini tamamlamıştır.

Odin'in Jotunheim'den evlatlık getirdiği Loki ise Odin'i öldürmek isteyen öz babası Laufey'i öldürerek Odin'e olan sadakatini ispatlamıştır. Böylece bütün bunları uykusunda izleyen Odin, kendi iradesiyle uykusundan kalkarak olaylara müdahale etmeye başlamıştır (01:39:00-->01:40:20). Filmin kurgusuna göre Odin, her şeyi bilmektedir ancak bildiğinin bilinmesini istememektedir. Ayrıca oğullarının gelişimlerini tamamlamaları için hazırladığı mizansen bitmedikçe müdahale etmemektedir.

Sonuç

İnsanların duydukları sözlerden etkilenmesi olağan bir durumdur. Bu bağlamda ses ve görüntüyü birlikte kullanan medya araçlarının bireylerin algı ve tutumları üzerinde çok daha etkili olacağı var sayılmaktadır. Bu sebeple mitolojik bir karakter olan Thor'un beyaz perdeye aktarılmış olan filminin fenomenolojik açıdan analiz edilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Marvel Studios tarafından mitolojik tanrısal bir karakter olan Thor'un beyaz perdeye taşındığı filimde modern mitoloji inşası yapıldığı ve orijinal mitolojinin yeniden kurgulandığı görülmüştür. Kuzey Avrupa halkları için kutsal ve popüler bir mitolojik tanrı olan Odin ve Thor karakterleri, 'Thor' filminde gelişmiş uzaylı varlıklara dönüştürülmüştür. Psiko-sosyal bir indirgemecilik yapılmış ve mitoloji, Dünya (Midgard) gezegenini yıllar önce korumak için gelen uzaylı varlıklara ilkel insanların tapınması ve bunu sonraki nesillere aktarması olarak tanımlanmıştır. Bu varlıkların mitolojide var olan tanrısal karakterlerindeki 'kutsallık' unsuru devre dışı bırakılarak karakterler güç ile ilintilenmiş ve profan hale getirilmiştir. Asgard halkının Dünya halkından daha güçlü olmasının sebebi, doğmuş oldukları gezegenle ilişkilendirilmiş ve böylece karakterlerin sahip oldukları güç, mekân ile özdeşleştirilmiştir.

Filimde Odin, gelişimini tamamlamış olan uzaylı bir tanrısal kral formunda takdim edilmektedir. Odin'in misyonu, Dokuz Diyar'ı korumaktır. Vizyonu ise bu görevi savaşarak değil de sulh yoluyla yerine getirmektir. Kâdir-i mutlak ve murâd ettiği her şeye muktedir bir tanrı tipolojisinden uzak olarak takdim edilen Odin karakteri, oğullarının gelişimleri ile ilgilenen ve gelişim düzeylerini ölçebilmek için mizansen kurgulayan, izleyici ve sınayıcı bir tanrı tipolojisinde sunulmaktadır.

Filmin başrolü olan Thor ise gelişim sürecinin başlarında sadece kendini düşünen, kibirli ve kavgacı bir tipoloji sergilemektedir. Ancak Odin tarafından kurulan mizansende, Loki tarafından inşa edilen hileler ve tuzakların ardından değişime uğramakta ve âşık olduğu Dünyalı kız sayesinde gelişimini tamamlamaktadır.

Kaynakça

Adıbelli, R. (2009). Monoteizm ve Yüce Varlık Konusunda Wilhelm Schmidt ile Raffaele Pettazzoni Arasındaki Tartışma. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *50*(2), 113-152.

Adıbelli, R. (2021). *Mircea Eliade ve Din: Dinler Tarihinde Felsefe ve Metodoloji*. İstanbul: DBY Yayınları.

Akkaya, Ü. H. (2021). Diyanet Hutbelerinin Süre ve Cümle Uzunlukları Bakımından İncelenmesi. *Bilimname*, (44), 83-129.

Akkaya, Ü. H. (2022). Ölümsüzlük Arzusu ve Dijital Çağda Yeni Açılımlar: "Upload" Televizyon Dizisi Örneği. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 201-226.

Alıcı, M. (2014). Kutsal'a Giden Yol: Dinler Tarihi'nde Bir Metodolojik Yaklaşım Veya Bir Bilim Dalı Olarak Din Fenomenolojisi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, *5*(2).

Allen, D. (1996). Din Fenomenolojisi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *XXXV*, 437-465.

Ateş, M. (2001). *Mitolojiler ve Semboller Ana Tanrıça ve Doğurganlık*. İstanbul: Milenyum.

Bayat, F. (2005). *Mitolojiye Giriş*. Çorum: Karam.

Bolat, N. (2009). *Mitoloji ve Sinema: Türk Sinemasında Oyuncu Rol Maskeleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Boyer, R. (2000). Mitolojiler Sözlüğü. L. Yılmaz (Ed.), *Germenler ve Kuzey Kavimleri* içinde (C. 1-2, C. 1). Ankara: Dost.

Bozkaya, Z. (2021, 4 Eylül). Hindistan'da inekler neden kutsaldır? *Hindistan'da inekler neden kutsaldır?* 14 Eylül 2022 tarihinde https://hindistangezi.com/hindistanda-inekler-neden-kutsaldir/ adresinden erişildi.

Campbell, J. ve Moyers, B. (2007). *Mitolojinin Gücü Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikayeler*. (Z. Yaman, Çev.) (3. bs.). İstanbul: MediaCat.

Daniels, M. (2014). *Bir Nefeste Dünya Mitolojisi*. (P. Üstel, Çev.). İstanbul: Maya Kitap.

Dereli, M. D. (2022). Dini Yönelim Düzeyi İle Sosyal Medyada Dini İçerikli Paylaşım Tutumu Arasındaki İlişki Üzerine Nicel Bir Araştırma: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencileri Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, *9*(2), 1005-1029.

Eliade, M. (2003a). *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi Taş Devrinden Eleusis Mysterialarına*. (A. Berktay, Çev.). İstanbul: Kabalcı.

Eliade, M. (2003b). *Dinler Tarihine Giriş*. İstanbul: Kabalcı.

Eliade, M. (2017). *Mitlerin Özellikleri*. (S. Rifat, Çev.) (2. bs.). İstanbul: Alfa Yayınları.

Güven, A. M. (2022a).*Dünyayı Sarsan Çağrı Filminin Bilinmeyen Yönleri*. 16 Nisan 2022 tarihinde https://www.timeturk.com/kultur/dunyayi-sarsan-cagri-filminin-bilinmeyen-yonleri/haber-1718640 adresinden erişildi.

Güven, A. M. (2022b). Efsanevî "Çağrı" Filmini Gerçekleştiren "Rüyâ Takımı" Şimdi Nerelerde? 16 Nisan 2022 tarihinde https://www.yenisafak.com/yazarlar/ali-murat-guven/efsanev-cagri-filmini-gercekletiren-ruy-takimi-imdi-nerelerde-31550 adresinden erişildi.

Isambert, F. A. (1992). Din Fenomenolojisi I. *Uludağ Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *4*(4), 355-366.

İpek, Y. (2020a). Nuh Tufanı Özelinde Mitlerde ve Kutsal Metinlerde Tufan Anlatısı. *V. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu bildirileri Kitabı* içinde . V. Uluslararası Ağrı Dağı ve

Nuh'un Gemisi Sempozyumu, sunulmuş bildiri, Erzurum: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları.

İpek, Y. (2020b). *Yeni Bir Dini Hareket Olarak Bahailik ve Türkiye'de Bahailer*. Kayseri: Kimlik Yayınları.

İpek, Y. (2021). *Yeni Bir Dini Hareket Olarak Satanizm ve Türkiye'de Satanistler*. Kayseri: Kimlik Yayınları.

Kaleli, L. (1996). *Mitolojide İnanç ve Peygamberler*. İstanbul: Can.

Kaynak, İ. H. (2016). Dinlerde Kutsal Zaman ve Mekânın Tarihsel Yapısının Fenomenolojik Algısı. *Sutad*, (39), 443-455.

Kees, W. B. (2005). Myth: An Overview. (J. Lindsay, Ed.)*Encyclopedia of Religion*. Detroit-Londra: Thomson Gale.

Kozan, M. (2014). Kuzey Mitolojisinin Günümüz Popüler Kültürüne Yansımaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (173), 245-254.

Kuşcu, E. (2010). *Dinleri Anlamada Fenomenolojik Yöntem Sorunu Wilfred Cantwell Smith Örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Obuz, L. ve Obuz, M. (Çev.). (1965). *Kalevala*. Ankara: Balkanoğlu.

Onay, A. ve Köftürcü, H. (2018). Dinler Tarihinde Metot Çalışmaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *11*(58). http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2599 adresinden erişildi.

Page, R. I. (2009). *İskandinav Mitleri*. (İ. Yılmaz, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Polome, E. C. ve Harris, J. (2005). Thor. *Encyclopedia of Religion*. Detroit-London: Thomson Gale.

Rosenberg, D. (2003). *Dünya Mitolojisi Büyük Destanlar ve Söylenceler Antolojisi*. (K. Akten, E. Cengiz, K. Emiroğlu, A. U. Cüce, T. Kenanoğlu, T. Kocayiğit, … B. Odabaşı, Çev.) (3. bs.). Ankara: İmge Kitabevi.

Savaş, H. (2002). Fenomenolojik Bakış ve Sinema. *Kurgu Dergisi*, (19), 67-83.

Sharpe, E. J. (2000). *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. (A. Güç, Çev.). Bursa: Arasta Yayınları.

Şahin, İ. (2008). Dinî Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 49(2), 269-285.

Şatır, E. M. (2022).*Çağrı Filmi Nasıl Çekildi? Mustafa Akkad Anlatıyor*. 16 Nisan 2022 tarihinde https://www.gzt.com/mecra/cagri-filmi-nasil-cekildi-mustafa-akkad-anlatiyor-3594004 adresinden erişildi.

Tecimer, Ö. (2006). *Sinema Modern Mitoloji* (2. bs.). İstanbul: Plan B.

Terbaş, Ö. (2013). *Sinema ve Psikanaliz Filimler ve Bilinçdışı* (2. bs.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Thor: Love And Thunder. (2022, 7 Temmuz).*Movies*. 23 Ağustos 2022 tarihinde https://www.nytimes.com/2022/07/07/movies/thor-love-and-thunder-review.html adresinden erişildi.

Ünal, M. (1999). *Din Fenomenolojisi Tarihçe Yöntem ve Uygulama*. Kayseri: Geçit.

MEDİAD
Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

Analysis of God Typology in 'Thor' from a Phenomenological Perspective

Mustafa TURAL

Extended Abstract

Spiritual beings such as gods, goddesses, angels, and prophets, and even characters such as clergy who appeared after the spread of religion was completed, are considered sacred in religions and mythologies. People value what they consider sacred. Therefore, it is possible for people to be affected by what they consider sacred. Thus, people's feelings, thoughts and behaviors are shaped by their beliefs.

People are influenced by the songs they listen to, the poems or the novels they read. So they get sad, happy or angry. The song, poem or novel is intended only for the human ear. However, the film provides communication for people's ears and eyes. Therefore, it is assumed that people will be more influenced by movies. It is assumed that people will be much more influenced by movies that feature religious or mythological characters that they consider sacred.

When a religious or mythical narrative becomes a movie, it cannot preserve its originality. The setting of the film reshapes the religious or mythical narrative. The acting skills of the actors who give life to religious or mythical characters reshape the perception of these characters. Thus, a previously loved mythical character may fall out of favor or an unloved villain in the mythological narrative may become popular.

Mythological stories are considered sacred and are not told to outsiders. Mythological narratives create a vision for societies about the beginning of existence and the end of everything. People tend to imitate mythological characters. For this reason, the effect of the life stories of religious or mythological characters on the screen cannot be underestimated.

Thor, a mythological character, was re-edited and turned into a movie by Marvel Studios. In this study, the 'Typology of God' in the movie 'Thor' was examined within the framework of the History of Religions methodology. History of Religions does not investigate whether the god of any religion is a true god. Nor does it investigate the reality of mythological narratives. Investigate these issues because people believe and value them.

The god of every religion is sacred only to people who believe in that religion. In this case, it can be said that everyone accepts only their own god as holy and real, and accepts other gods as false and profane. But the History of religions does not do such a thing. It examines what people believe and value. As a result, a perspective that describes the concept of the sacred only according to its own belief cannot investigate the phenomena of the sacred and profane with a correct method. According to the method of History of Religions, the researcher tries to examine and understand the beliefs of other people and the subjects they consider sacred from an objective point of view, by adhering to his own belief. In this study, the god typology of the characters in the movie 'Thor' was examined and issues such as whether the mythological gods were gods or not were not discussed.

In the first part of the study, the mythological Thor character was introduced. Thor is viewed by Scandinavians living in the Northern European region as a dear friend (ástvinr) and a trusted friend (fulltrúi). The character of Thor, whose stories are told in other parts of Europe, is a figure that has managed to become much more popular than other gods.

In the second part of the study, the typology of god that appeared in the movie 'Thor', which was fictionalized by Marvel Studios, was described and classified. Some fictional information is given at the beginning of the movie. According to this fiction, the source of religious or mythical information that today's people believe is the alien visitation that took place in the past. The first humans witnessed the war between the people of Asgard, who came to save the Earth, and the Ice Giants, who were trying to turn the Earth into ice, and they began to worship these beings who were stronger than themselves. Mythological stories emerged when the first people told their own experiences to the next generations.

In the movie Thor, the concept of 'god', which people believe as having absolute power and might, is reduced to alien developed beings. Therefore, according to the fiction in the film, the mythological gods have become profane. It has also been claimed that what early people called magic and what modern people call science are the same.

In the movie, the character of Odin is presented as an alien king and god who has completed his development process. Odin, who fulfills his mission to protect the Nine Realms, has a vision to carry out this mission in peace. Odin is compassionate towards all beings in the universe. Odin is even compassionate and merciful to the Ice Giants who want to harm other beings in the universe and turn everything into ice. Instead of destroying the Ice Giants, Odin wishes to establish a lasting peace with them.

In addition, another typology for Odin is the tester god typology. Because Odin tries his children to complete their development process. Odin sets up a mise en scene and prepares an environment. Later, Odin falls asleep and remains silent, watching his children. Thus, they allow their children to act according to their free will, to know themselves and to complete their development.

The character of Thor, on the other hand, is a selfish, arrogant and belligerent character at the beginning, but changes over time. The pain he goes through and his falling in love with an Earth girl affect Thor a lot. Thus, Thor becomes a compassionate, self-sacrificing, protective and fighter like his father Odin. Throughout the movie, Thor makes many mistakes, but in the end, he learns from his mistakes and completes his personal development. At first, Thor, who went to Jotunheim at the instigation of Loki, starts a war at the instigation of one of the Ice Giants. At first, Thor wanted to kill all the Ice Giants, but that changes over time. Ultimately, Thor prevents Loki from completely destroying Jotunheim, the land of the Ice Giants.

As a result, Thor, a mythological godlike character, was re-edited as a movie by Marvel Studios. In this movie, it was seen that modern mythology was constructed and the original mythology was reconstructed. The characters of Odin and Thor, sacred to the peoples of Northern Europe, were transformed into advanced alien beings in the movie 'Thor'. The 'holiness' features of these beings in mythology were removed and these characters were turned into 'profane'.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı/ Contribution of Authors

Araştırma tek bir yazar tarafından yürütülmüştür.

The research was conducted by a single author.

****

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

****

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale iThenticate yazılımıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism was detected.

****

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed